

DEĞERLER EĞİTİMİ VE “ DEĞER ÖRÜMCEĞİ” TEKNİĞİ

Values Teaching And "Value Spider"

Reference: Pala, A. (2020). “Değerler Eğitimi Ve “ Değer Örümceği” Tekniği”, International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 6(31): 764-768.

Dr. Öğretim Üyesi Aynur PALA

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitimi Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, Manisa/Türkiye

ORCID No: 0000-0003-4889-7438

ÖZET

Değerler eğitimin amacı adalet, eşitlik ve insan hakları, sorumluluk, dürüstlük, vatanseverlik, saygı gibi değerlerin geliştirilmesidir. Değerler eğitimi bireylere farklı değer ve farklı ahlaki görüşleri araştırmaya rehberlik etmektedir. Farklı yöntemlerle değerler eğitimi verilmektedir. Bu çalışmada bu yöntemler kısaca açıklandıktan sonra, değerler eğitiminde kullanılabilecek “Değer örümceği” tekniği açıklanacaktır.

Anahtar kelimeler: Değer eğitimi, değer örümceği.

ABSTRACT

The aim of the values teaching is to promote values such as justice, human rights, responsibility, citizenship and respect. Values guide students to explore different values and different moral viewpoints. Different methods and approaches are used to teach values. In this Paper, after explaining some technics of teaching values, teaching the value “indulgence” is explained by means of Value Spider”.

Key words: values teaching, values spider.

1. GİRİŞ

Bireylerin değer sistemlerinin oluşumu, yaşamlarının ilk yıllarından başlayarak öncelikle aile, daha sonra çevre, eğitim, inanış, medya araçları gibi önemli bir takım etkenler tarafından belirlenir. Bireylerin yaşadıkları ailenin çekirdek ya da geleneksel olması, yine parçalanmış ya da sağlıklı olması, yetiştikleri sosyo-kültürel ve ekonomik çevrenin kırsal ya da kent ortamı olması, tüm bu değerlerin benimsenmesi sürecinde etkilidir (Kıran ve Gül, 2016). Değerlerin geliştirilmesinde öncelikle ana-babaların sorumluluğu ön plana çıksa da bu sorumluluk okullar ve daha geniş toplum ile paylaşılmalıdır. Değerler eğitiminde okullara önemli görevler düşmektedir.

Değerler eğitimi, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerin tüm bireylere kazandırılmasındaki en önemli etkenin eğitim olduğunu vurgulayarak değerlerin öğrencilere aktarılması süreci olarak ifade edilmiştir (Kuş, Merey ve Karatekin, 2013). Lewis (2007) değerler eğitiminin, akademik başarıya karşı istek uyandırarak ve huzurlu öğretim ve öğrenme ortamı yaratarak önemli etkisi olduğunu ifade etmektedir. Değerler eğitimi öğrencilerin iletişim yeteneklerini, düşünme kapasitelerini, özyönetim ve kendini tanıma gibi farklı zihinsel boyutlarını geliştirmektedir.

2. DEĞERLER EĞİTİMİ

Değerler, bizim kendimiz ve etrafımızdaki dünya ile ilişkilerimizin temelidir. Değerler eğitimi, hayatın her alanıyla dolaylı veya doğrudan ilişkilidir. Değerler eğitimin amaçlarından bazıları şunlardır(Kale 2007)

- ✓ Evrensel etik ve kültürel değerlere karşı farkındalık yaratmak,
- ✓ Çok kültürlülüğe karşı toleranslı olmak ve demokratik tutum sergilemek,
- ✓ İnsan haysiyetinin korunması ve iyi bir hayat sürmenin şartlarını sağlamak,
- ✓ Öğrencileri hayatlarındaki temel değerlerin anlamlarını ve hayatlarındaki amaçlarını belirlemelerine yardımcı olmak.
- ✓ Çocuklara önemli etik prensip ve değerlerle ilgili bir görüş kazandırmaktır,
- ✓ Erdemli ve iyi karakterli alışkanlıkları oluşturmak ve aynı zamanda kötü alışkanlıkları ortadan kaldırmak. (Nord & Haynes 2015).

- ✓ Öğrencilerin önyargı, ayrımcılık ve diğer etik olmayan davranış ve tutumlarını terk etmelerine yardımcı olmak.,
- ✓ Çocukların erdemli, dürüst, sorumlu ve şefkatli olmalarına yardımcı olmak vb.

Etik değerlerin öğretilmesinde öğretmen ve eğitimcilerin mesleklerinde en yüksek ideallere ulaşmak için büyük çaba göstermektedir (Warnick & Silverman, 2011). Değer eğitiminde, öğretmen ve eğitimcilerin mesleklerine, akademik disiplinlerine, eğitim kurumlarına ve topluma karşı temel mesleki sorumluluklarını (bireysel, ortaklaşa ve kurumsal) yerine getirmektedir.

Değerlerin öğretilmesinde okullara ve öğretmenlere önemli bir görev düşmektedir. Özellikle ilköğretimde öğretmenler rol model oldukları için, öğrencilerinden beledikleri davranışları kendi davranışlarına ve yaşayışlarında yansıtmalıdır. Değerler eğitimi ile ilgili çok sayıda farklı görüş ve yaklaşım bulunmaktadır.

Değerler eğitiminde öğretmenler farklı yöntemler kullanmaktadır. (Yusof, Noor, Jalil, Mansor, & Awang, 2018) değerler eğitiminde grup etkinlikleri, hikaye anlatma, video sunumu, değerlerle ilgili açıklamalar yapmak gibi farklı yöntemlerin kullanıldığına dikkat çekmektedir. Küçük çocuklara basit, daha ileri yaştaki çocuklara ise, daha karmaşık hikayeler veya biyografiler okunup tartışılarak, öğrencilere belli başlı değerlere göre davranmaya zorlamak veya belli başlı değerleri kabul ettirme ve kabul gören değerlere göre davranmaya ikna ederek, model olarak, ikilem içeren hikayeler sunarak bu durumda ne gibi kararlar vereceğini tartışarak, ünlü kişilerin biyografilerini çalışarak, öğrencilerin bütün insanlığın, dünyanın ve evrenin bir parçası olduklarını algılamalarına ve ona göre davranmalarını sağlamaya yardımcı olarak, öğrencilerin kendi değerlerinin farkına varmalarına ve tanımlamalarına yardımcı olarak, öğrencilerin deneyimlerini paylaşmaya teşvik ederek, öğrencilerin hem rasyonel hem de duygusal farkındalıklarını sağlayarak bireysel olarak kendi davranışlarını incelemelerine yardımcı olarak değerler öğretilmeye çalışılmaktadır.

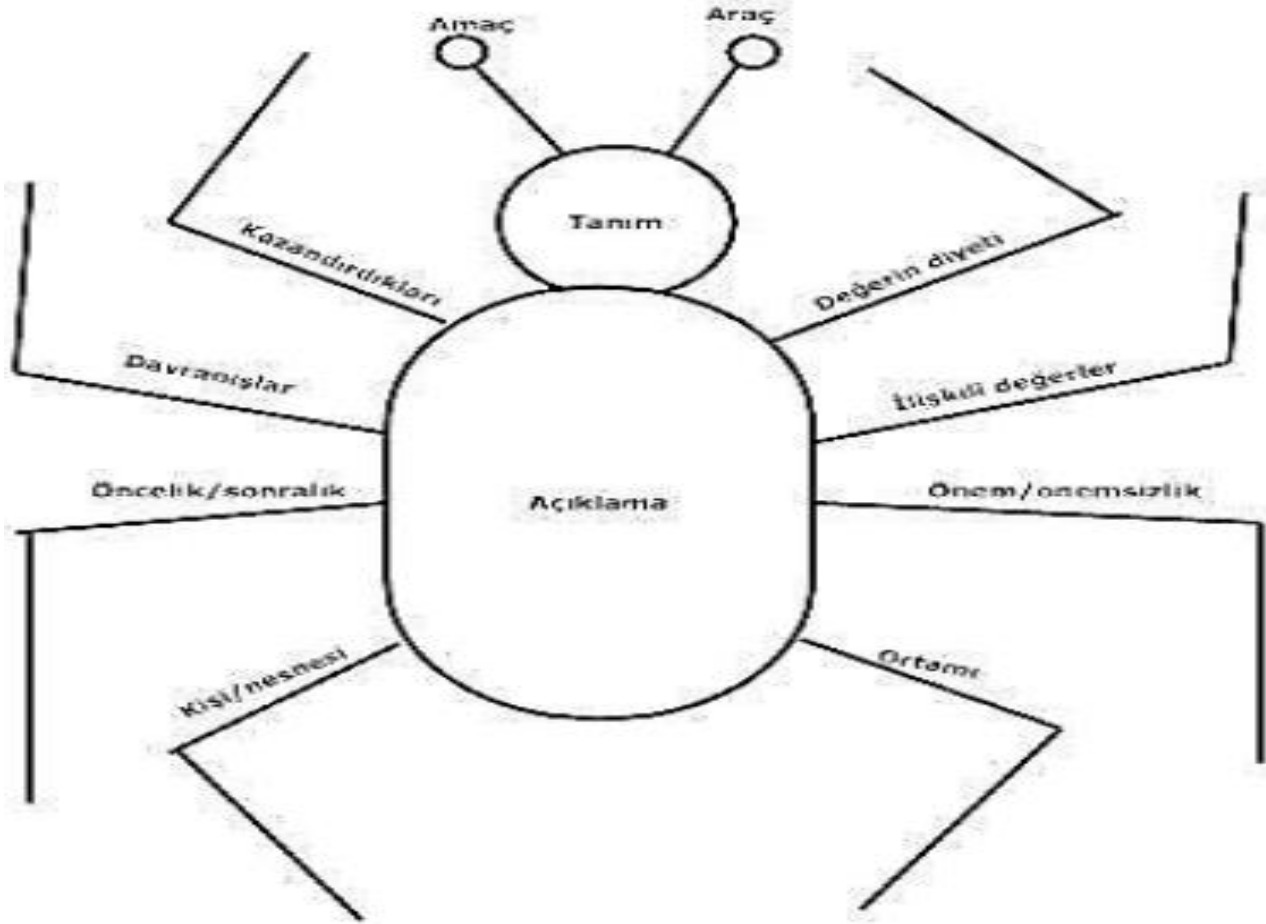
3. DEĞERLER ÖRÜMCEĞİ TEKNİĞİ İLE DEĞER ÖĞRETİMİ

Değer öğretiminde “Değer örümceği” tekniği lise ve üniversite öğrencileri için uygundur. Bu teknik ile ele alınan değer, 8 farklı değişken açısından incelendiği için etkili olabileceği düşünülmektedir. Değer örümceği temelde sokratik sorgulama yöntemini kullanır. Dolayısıyla uygulayıcı katılımcıların ortaya koydukları düşüncelerdeki tutarsızlıkları, çelişkileri, belirsizlikleri açıklığa kavuşturmaya çalışır. Uygulama için bir ders saatinin ayrılması uygundur.

Etkinlik için bir örümcek resminin kullanılması gerekir. Bu örümcek resmi daha önceden hazırlanmış bir afiş şeklinde olabileceği gibi tahtaya da çizilebilir (Bacanlı ve Dombaycı, 2012).

Aşağıda Manisa Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nde “Karakter ve Değer Eğitimi” adlı derste değer örümceği tekniği ile “ hoşgörü” değerinin öğretilmesinin aşamalarına bir örnek verilmektedir.

- ✓ Öğrencilere “Değer örümceği” tekniği açıklandı.
- ✓ Öğrencilere “ hoşgörü” değerinin işleneceği belirtildi.
- ✓ Bu değer için 4 kişinin grup oluşturuldu ve hazırlık yapmaları sağlandı.
- ✓ Tahtaya aşağıdaki örümcek resmi çizildi. Örümcekte bulunan 8 ayak bütün sınıfın katılımıyla şu şekilde tamamlanmıştır.

Tanım: “*Hoşgörü*” değerinin farklı tanımlarına yer verildi. Tanımlardan bazıları: Türk Dil Kurumu’nun hoşgörüyü “Kendisine aykırı gelse de her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiğince hoş görme durumu” Genel anlamda ise size aykırı gelen, hatalı olan ya da kusurlu olan şeyleri anlayışla karşılama, hoş görmedir. Yani hoşgörü yapılan hatalara, yanlışlıklara karşı kullanılan bir tutumdur.” Anlayışlı olmak, ayıpları kapatmak, kusurları görmemektir.”

Açıklama: Hoşgörü nedir? Kime hoşgörülü deriz? gibi sorular çerçevesinde tanım sonrası öğrencilerden “hoşgörülü olmak” değerini açıklamaları istendi. Öğrenciler, “hoşgörü”, teker teker insanların veya toplumların içinde barındırdığı farklılıklara rağmen, onları bütünlük içinde değerlendirmenin ve kucaklamanın en sağlam yoludur. Erdemdir, uygarlıktır. Her olaya sabırla yaklaşmaktır. İyi niyettir. Hoş karşılamaktır. Affedilebilir olumsuz davranışlara karşı tepkisiz kalmaktır. Hoşgörü, saygıdır, açık olmaktır hayata, yeni düşüncelere. Dinlemeyi bilmektir. Şeklinde açıklamalar yapıldı.

Kişi/nesnesi: Hoşgörü kimlerle / nelerle ilgilidir? (kişi veya nesnelerin özellikleri) Hoşgörü kişisi var mıdır? Sorularına, Öncelikle kendimize hoşgörülü davranmamız gerektiği vurgulandı. Hatalarımızı kabul ederek, kendimizle barışık olarak hoşgörülü olmamız gerektiği belirtildi. Bunun yanı sıra içinde bulunduğumuz ilişkiler örüntüsü içinde eşimize, arkadaşımıza, annemize, babamıza, kardeşimize, amirimize, öğretmenimize hoşgörülü olmak zorunda olduğumuz zamanlar olmaktadır” ifade edildi.

Ortamı: Hoşgörü hangi ortamlarda geçerlidir? (Uygun olduğu ve olmadığı ortamlar ve özellikleri nelerdir?) Hoşgörünün gerçekleşmeyeceği ortamlar var mıdır? Sorularına, Hoşgörü evde, trafikte, sokakta, okulda, işyerimizde kısacası insanın olduğu her ortamda geçerli olmalıdır. “Hoşgörünün olmadığı ortamlarda bencillik hakimdir, öfke söz konusudur ve bunun sonucunda tartışmalar ortaya çıkar. Mevlananın «Ben insanların ayıplarını gören gözlerimi kör ettim sen de onlara benim gibi iyi gözle bak» sözü hatırlatılarak hoşgörünün her ortamda olması gerektiği belirtilmiştir.

Öncelik/sonralık: Hoşgörülü olmadan önce/sonra hangi değerlere sahip olmak gerekir? Hoşgörüyü önceleyen başka değerler var mıdır? Hoşgörü için olmazsa olmaz başkaca değerler nelerdir? Hoşgörü tek başına bağımsız bir değer olabilir mi? Hoşgörülü olmak değerinden önce hangi değerlere sahip olunması gerektiği ile ilgili soruya öğrenciler Saygı, sabır, sevgi, iyimserlik, affedicilik, merhamet ve anlayış gibi değerleri sıralamışlardır.

Önem/önemsizlik: Hoşgörü ne zaman/hangi durumlarda daha önemli veya önemsiz hale gelir? (Önem sıralaması yapılmış ise, hangi değerlerden önemli veya önemsizdir?) Hoşgörü göstermememizi gerektiren durumlar var mıdır? soruları sorulmuş sınıftaki diğer öğrencilerin katılımı sağlanmış ve şu cevaplar alınmıştır:.. Mesela şımarıklığa, haksızlık yapanlara, başkalarına bilerek ve isteyerek kötü davrananlara, kendinden başka kimseyi umursamayan bencil insanlara vs. tahammülümüz olmayabilir. Hoş gördüğünüz bazı durumlar, kişiler sizi öyle yıpratır ki artık onları hoş göremez hale gelirsiniz gibi fikirler dile getirilmiştir.

Davranışlar: Hoşgörülü olmak hangi davranışlarla ortaya konabilir? (Bu değere sahip olan kişinin tipik davranışları nelerdir?) soruları soruldu. Hoşgörülü birey, başkalarından nefret etmeme bilincini kazandıran bir erdem sahibidir, ahlâkî sistemlerin en temel unsuru ve diğer unsurlara da kaynaklık edebilecek önemli bir ruh disiplinine sahiptir” cevabı verilmiştir.

İlişkili değerler: Hoşgörülü olmak hangi değerlerle ilişkilidir? Ön şart değerler var mıdır? Hoşgörü ile birlikte düşünülmesi gereken değerler var mıdır? Hoşgörü olarak nitelendirilebilecek değerler hangileridir? Bu konuda öğrenciler genellikle Saygılı olma farklılıklara açık olma, Sevgi, Önyargılı olmama gibi örnekler vermişlerdir.

Kazandırdıkları: Hoşgörülü olmak kişiye ve başkalarına ne kazandırır? Sorusuna öğrenciler, Savaş kültürü ile barış kültürünün yer değişmesini sağlar, Düşünce, vicdan ve inanç özgürlüğünü mümkün kılar. Hoşgörü, insanlarla kolay ve iyi ilişki kurmayı sağlar. Hoşgörü, insan haklarını, çoğulculuğu (kültürel çoğulculuğu da içine alan), demokrasiyi ve hukuk devletini destekler. Hoşgörü, dogmatizmi ve mutlakçılığı reddetmeyi içerir ve uluslararası insan hakları mevzuatına yerleştirilmiş standartları onaylamayı mümkün kılar” şeklinde cevaplar vermişlerdir.

Maliyeti/diyeti: Hoşgörülü olmak kişiye ne gibi yük yükler? (Kişi için bunun bedeli nedir, ne(ler)den vazgeçmesini gerektirir?) Bu bedel herkes için aynı mıdır? Hoşgörü göstermemek için makul bir gerekçe var mıdır? Hoşgörüden vazgeçtiğimizde hangi bedelleri öderiz? Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu her şeyi hoş görürsek karşımızdaki «ne yaparsam yapayım hoş görür» düşüncesiyle hatalı davranışlarını arttırarak devam edebileceğini ifade etmişlerdir. .

Araç/amaç oluşu: Hoşgörülü olmak amaç değer midir araç değer midir? Sorusuna Günümüzde çoğu insan hoşgörüyü sevmek, değer görmek için araç olarak kullanılmaktadır. Fakat hoşgörülü olmak amaç olmalıdır. Şeklinde fikir beyan etmişlerdir.

Etkinlik sonunda, öğrencilerden yaşadıkları hoşgörü veya hoşgörü davranış örnekleri vermeleri istenmiştir. Ayrıca hoş görürüz olarak davranıldığında neler hissettikleri ile örnekler verilmiştir.

4. SONUÇ

Sonuç olarak, öğrencilere sorumluluk, vatanseverlik, dürüstlük, merhamet gibi değerlerin öğretilmesi, öğrencilerin başarıları ve davranışları üzerinde olumlu etki yapmaktadır. Bu bakımdan, ailede ve okullarda öğrencilere bu değerlerin öğretilmesi gerekmektedir. Değerlerin öğretilmesi ile ilgili farklı stratejiler ve metotlar geliştirilmiştir. Bu çalışmada daha çok lise ve üniversite öğrencileri için uygun olduğu düşünülen değerlerin daha derinlemesine analiz edilmesini mümkün kılan “Değer örümceği” tanıtılmıştır. Öğretmenlerin, öğrencilerinin yaşlarını, ilgilerini dikkate alarak farklı etkinlikler ile destekleyici bir iklim yaratarak bu değerlerin öğretilmesine gayret göstermesi önemli görülmektedir.

KAYNAKÇA

Bacanlı, H.& Dombaycı, M. A. (2012). Değer Eğitiminde Değer Boyutlandırma Yaklaşımı, Değerler ve Eğitimi II .İstanbul: DEM Yayınları, ss. 889-912.

Kale, N. (2007). What kind of values education? International Symposium on Values and Education. 26-28 November 2004 (ss. 313-322). İstanbul: Values Education Center Publications.

Kıran, Ö. , Gül, S.. (2016). Lise Öğrencilerinin Değer Yönelimlerinin Schwartz Değerler Ölçeği Açısından İncelenmesi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research, Cilt: 9 Sayı: 47 Volume: 9 Issue: 47.

Kuş, Z., Merey, Z.& Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında

Yer Alan Değerler, Değerler Eğitimi Dergisi Cilt 11, No. 25, 183-214.

Lewis, H. (2007). A Question of Values: Six Ways We Make the Personal Choices That Shape Our Lives. Axios Press.

Nord, Warren A. and Charles C. Haynes, Charles C. 2015. Moral Education (Chapter 9. of Taking Religion Seriously Across the Curriculum). <http://www.ascd.org/publications/books/198190/chapters/Moral-Education.aspx>

Ryan, Kevin. 2015. Moral Education - A Brief History of Moral Education, The Return of Character Education, Current Approaches to

Moral Education. <http://education.stateuniversity.com/pages/2246/Moral-Education.html>

Warnick, Bryan R. & Silverman, Sarah K. 2011. A Framework for Professional Ethics Courses in Teacher Education. Journal of Teacher Education 62: 273-285.

Yusof, H., Noor, M. A. M., Jalil, N. A., Mansor, M., & Awang, M. (2018). Nurturing Moral Values in Primary School. International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 8(7), 1144–1156.

Zajda, J. (2014). Values Education. In D. Phillips (Ed.), Encyclopedia of Educational Theory and Philosophy. Thousand Oaks: Sage (in print).